



پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی:

نقد و بررسی مجازات‌های جایگزین حبس در لایحه جدید قانون مجازات اسلامی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمد رضا الهی منش

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر حجت سبزواری نژاد

دانشجو:

حمید غلامی

1391

اسلام

1.....	چکیده
2.....	مقدمه
3.....	بیان مسئله
4.....	اهمیت موضوع تحقیق
5.....	سوالات و فرضیه ها
6.....	روش تحقیق
6.....	سازماندهی
7.....	بخش اول: مفهوم ، تاریخچه، اهداف و عوامل گرایش به حبس و جایگزینهای آن.....
9.....	فصل اول : مفهوم و تاریخچه، اهداف و عوامل گرایش به حبس
9.....	مبحث اول: مفهوم و تاریخچه و اهداف حبس
9.....	گفتار اول : مفهوم و تاریخچه حبس
9.....	بند اول مفهوم حبس
11.....	بند دوم تاریخچه حبس
13.....	گفتار دوم : اهداف حبس
13.....	بند اول : ناتوان سازی
14.....	بند دوم : بازدارندگی
15.....	بند سوم : سزا دهی
16.....	بند چهارم اصلاح و بازپروری
16.....	مبحث دوم : عوامل گرایش به حبس و علل شکست آن
18.....	گفتار اول :گرایش به حبس از دیدگاه مکاتب کیفری
18.....	بند اول) مکتب کلاسیک
19.....	بند دوم) مکتب نئوکلاسیک
23.....	بند سوم) مکتب تحقیقی
21.....	بند چهارم) مکتب دفاع اجتماعی

- 22..... گفتار دوم: علل شکست مجازات حبس
- 22..... بند اول: شکست مجازاتهای حبس در دست یابی به اهداف
- 22..... الف) ناکارآمدی بعد از عابی
- 23..... ب) ناکارآمدی اصلاح مجرم
- 24..... بند دوم: جرم زا بودن محیط زندان
- 25..... بند سوم: تعارض با اصل شخصی بودن مجازات
- 26..... بند چهارم : هزینه های اقتصادی زندان
- 27..... بند پنجم : تراکم جمعیت زندان و کمبود فضای مناسب
- 28..... بند ششم: مشکلات بهداشتی
- 29..... بند هفتم: اثرات نامطلوب زندان
- 29..... بند هشتم : از بین رفتن حس مسئولیت
- 30..... فصل دوم : مفهوم ، اهداف و فواید جایگزینهای حبس
- 30..... مبحث اول : مفهوم جایگزینهای حبس
- 31..... گفتار اول : جایگزینهای تقنینی
- 32..... گفتار دوم: جایگزینهای قضایی
- 33..... مبحث دوم : اهداف و فواید جایگزینهای حبس
- 33..... گفتار اول : اهداف جایگزینهای حبس
- 34..... گفتار دوم : فواید استفاده از مجازاتهای جایگزین
- 35..... بخش دوم : جایگزینهای حبس در نظام حقوق کیفری ایران
- 37..... فصل اول : جایگزینهای سنتی در نظام حقوقی ایران
- 37..... مبحث اول: آزادی مشروط
- 37..... گفتار اول: تعریف و مفهوم آزادی مشروط
- 38..... گفتار دوم : سابقه تاریخی آزادی مشروط
- 38..... گفتار سوم : مبانی آزادی مشروط
- 39..... گفتار چهارم: قلمروی آزادی مشروط

- 39..... گفتار پنجم : شروط اعطای آزادی مشروط
- 40..... مبحث دوم : تعلیق اجرای مجازات
- 40..... گفتار اول: تعریف و مفهوم تعلیق اجرای مجازات
- 40..... گفتار دوم : سابقه تعلیق اجرای مجازات
- 41..... گفتار سوم: مبانی تعلیق اجرای مجازات
- 41..... گفتار چهارم: قلمرو اعطای تعلیق
- 42..... مبحث سوم : جزای نقدی
- 42..... گفتار اول: مفهوم جزای نقدی
- 43..... گفتار دوم: تاریخچه جزای نقدی
- 43..... گفتار سوم: مزایا و معایب جزای نقدی
- 45..... گفتار چهارم: حبس بدل از جزای نقدی
- 45..... مبحث چهارم: تبدیل مجازات
- 46..... گفتار اول :تعریف و مفهوم تبدیل مجازات
- 47..... گفتار دوم: قلمرو اعمال کیفیات مخففه
- 48..... فصل دوم: مجازاتهای جایگزین حبس در لایحه جدید قانون مجازات اسلامی
- 49..... مبحث اول: شرایط اعطای مجازاتهای جایگزین در لایحه جدید
- 49..... گفتار اول : شرایط اعطای مجازاتهای جایگزین
- 49..... بند اول : گذشت شاکی
- 50..... بند دوم : وجود کیفیات مخففه
- 51..... گفتار دوم :نحوه اجرای مجازاتهای جایگزین
- 53..... بند اول : مجازاتهای جایگزین اجباری
- 55..... بند دوم : مجازاتهای جایگزین اختیاری
- 56..... بند سوم: ممنوعیت اجرای مجازاتهای جایگزین
- 57..... مبحث دوم : انواع جایگزینهای حبس در لایحه
- 57..... گفتار اول : دوره مراقبت
- 57..... بند اول : مفهوم دوره مراقبتی

58.....	بند دوم تاریخچه دوره مراقبتی
59.....	بند سوم : اهداف دوره مراقبتی
59.....	بند چهارم : قلمرو دوره مراقبتی
60.....	بند پنجم : جایگاه دوره مراقبتی در حقوق کیفری ایران
62.....	گفتار دوم : خدمات عمومی رایگان
62.....	بند اول : مفهوم و تعریف خدمات عمومی رایگان
63.....	بند دوم : تاریخچه خدمات عمومی رایگان
64.....	بند سوم : اهداف خدمات عمومی رایگان
65.....	بند چهارم : شرایط و نحوه اعطای خدمات عمومی رایگان
67.....	بند پنجم : جایگاه خدمات عمومی در حقوق کیفری ایران
69.....	گفتار سوم : جزای نقدی روزانه
69.....	بند اول : مفهوم جزای نقدی
70.....	بند دوم : تاریخچه جزای نقدی روزانه
70.....	بند سوم : اهداف جزای نقدی روزانه
71.....	بند چهارم: نحوه اجرای جریمه روزانه
72.....	گفتار چهارم : محرومیت از حقوق اجتماعی
73.....	بند اول : مفهوم حقوق اجتماعی
73.....	بند دوم : انواع محرومیت از حقوق اجتماعی
73.....	1 - محرومیت از حقوق سیاسی و اجتماعی
74.....	2 - محرومیت از حقوق اقتصادی
77.....	نتیجه گیری و پیشنهادات
82.....	منابع
87.....	ضمائم

چکیده

با توجه به ناکارآمد بودن مجازات حبس در اصلاح و بازپروری زندانیان، همچنین به دلیل جرم‌زا بودن محیط زندان، هزینه اقتصادی زندان، مشکلات بهداشتی و روانی موجود در آن برنامه‌های جایگزین حبس لازم و مفید به نظر می‌رسد. بر همین اساس، امروزه سیاست‌گذاران جنائی ایران در راستای حبس‌زدایی و منع استفاده بی‌رویه از مجازات حبس، اقدام به تدوین لایحه‌ای نموده‌اند که در آن فصلی را به جایگزین‌های مجازات حبس اختصاص داده است. این تحقیق ضمن معرفی و بررسی مجازات‌های جایگزین حبس در قانون مجازات اسلامی و لایحه جدید قانون مجازات اسلامی نتیجه‌گیری می‌کند که نه تنها تصویب قوانین و مقررات شفاف و جامع در این زمینه مفید و ضروری است، بلکه اجرای موفقیت‌آمیز این قوانین، نیازمند فرهنگ‌سازی مناسب در جامعه است.

واژگان کلیدی: زندان ، جایگزین‌های حبس ، نظام عدالت کیفری ، اصلاح ، بازپروری

مقدمه

سالیان متوالی است که مجازات های جایگزین حبس اندیشه حقوق دانان و جرم شناسان را به خود مشغول کرده است چرا که مجازات حبس با ایرادات اساسی روبرو است . از جمله این ایرادات می توان مسائل مالی آن را نام برد که دولتها از جمله ایران با آن روبرو است چرا که با زندانی کردن هر شخص علاوه بر اینکه یک نیروی انسانی را از کار محروم کرده ایم بلکه هزینه گزافی را هم برای دولت به وجود آورده ایم. از قبیل ساخت ندامتگاه، خوراک، پوشاک و... . وجود این مسائل مالی باعث مشکلات دیگری هم می شود . برای مثال تجمع زندانیان با جرایم مختلف با شدت و اهمیت متفاوت در سلول های یکسان خود نوعی مدرسه پرورش مجرمین می شود به قول معروف قالباق دزد ماشین دزد می شود. لذا قانون گذار می کوشد با وضع قوانین مختلف میزان ورود به زندان را کاهش دهد به همین دلیل قانونگذار در لایحه قانون مجازات اسلامی با اقدامی نوین برای مجازاتهایی که از شدت و حدت کمتری برخوردار است. اقدام به جایگزین مجازات نموده است از جمله این مجازات ها می توان به دوره مراقبتی، خدمات عمومی رایگان، جزای نقدی روزانه،... که با توجه به شرایط و اوضاع و احوال از جمله سن، شخصیت، انگیزه و ... نام برد.

بیان مسئله

قانون مجازات اسلامی که در مورخه ۹۰/۱۰/۲۸ به تصویب شورای نگهبان رسید مشتمل بر ۷۰۰ ماده است در حیطه کلیات و عمومات جرایم و مجازاتها و مواد مربوط به حدود و قصاص و دیات... .

در قانون جدید مجازات اسلامی ذیل کتاب اول که به کلیات مربوط می شود و خود مشتمل بر چندین فصل است، در فصل نهم، طی مواد ۶۴ الی ۸۷ با عنوان مجازاتهای جایگزین حبس به طور مفصل مباحث مربوط به این موضوع ارائه شده است.

با تحلیل اجمالی این مواد از زمان لازم الاجراء شدن این قانون، طیف گسترده ای از محکومان دادگاه ها دیگر روانه زندان نخواهند شد و این امر بسیاری از ورودیه های موجود به زندانها را متوقف می کند و مانع بسیاری از آثار منفی موجود می شود.

نظام عدالت کیفری جمهوری اسلامی ایران با استعانت از درگاه ایزد متعال به زودی تجربه جدیدی از اجرای مجازاتهای جایگزین حبس را آغاز خواهد کرد. این تجربه مبتنی بر پشتوانه های علمی وسیعی میباشد. و بسیار حائز اهمیت است که جریان امور مربوط به قانون مجازات اسلامی خصوصا مدیران قضایی و قضات، مسئولان زندانها، ضابطین دادگستری و... درک درستی از ابعاد وسیع تحول انجام شده داشته باشند و برای موفقیت این تجربه، هر یک به نوبه خود نقشی خوب و موثر بر جای گذارند.

در این زمینه همه باید به گونهای عمل کنیم که جرایم در کشور، کاهش یابد، اصلاح مجرمین ارتقاء یابد، بازگشت مجرمین به اجتماع و عدم تکرار نادرست رفتار قبلی روزه روز تقویت شود، انجام خدمات عمومی برای ساخت کشور یک ارزش تلقی شود نه اینکه خدمات دهنده احساس کوچکی کند و خانوادههای محکومان از بسیاری از عواقب منفی که در صورت اعزام محکوم به زندان گریبان گیر آنها می شد رهایی یابند، به امید اینکه در فرایند اجرای عدالت بتوانیم سربلند از اجرای این برنامه راهبردی برآییم و روحیه عفو و گذشت و انسانیت و نه سختگیری و انتقام و کینه جویی در همه ما تقویت شود.

اهمیت موضوع تحقیق

حبس به عنوان کیفر در تاریخ تحولات حقوق کیفری همواره به عنوان یک واقعیت گریز ناپذیر وجود داشته است. هر چند در طی ادوار مختلف تحولاتی در رویکرد به فلسفه مجازات حبس پدید آمده است. ولی در سده بیستم علی الخصوص سالیان پس از جنگ دوم جهانی از یک سو، تحت تاثیر اقدامات جنبش دفاع اجتماعی با تاکید بر رعایت و احترام به حقوق بشر و سازمان های بین المللی و منطقه ای و با صدور اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸) و اسناد بین المللی همچون میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۹۶۶) تحولات

شگرفی در نوع نگاه مردم به مسائل انسانی پدید آمد. [□] حق آزادی که پس از حق حیات اساسی ترین حق بشر محسوب می شود جایگاه خود را پیدا کرد و بعد همین مبنا چهارچوب روابط قوای حاکم بر شهروندان باز تعریف شد. حقوق شهروندی افزایش یافت و این مسئله موجب فزونی تکالیف حکمرانان شد.

از سوی دیگر، یک مطالعات سنجشی پدید آمد که به بررسی کارنامه دستگاه عدالت کیفری میپرداخت که یکی از محورهای عمده مطالعه چنین دیدگاهی بررسی انواع واکنش های اجتماعی علیه بزه بود. این مطالعات و آمار نشان دادند که حبس چه با فلسفه ارباب و بازدارندگی چه با فلسفه اصلاح و درمان با شکست عملی مواجه شده است. نه تنها ارتکاب جرم در جوامعی با نظام کیفری حبس محور کاهش نیافته بود، بلکه آمار تکرار جرم توسط کسانی که سابقا محکوم به حبس شده بودند رقم بالایی بود. ضمن این شکست عملی انتقادهای گسترده ای به آثار منفی زندان هم از لحاظ اجتماعی صورت گرفت. هزینه های اقتصادی بالای زندان، حرفه ای تر شدن مجرمان زندانی شده، از هم پاشیدن خانواده های زندانیان و ... تنها بخشی از اشکالات زندان به شمار می رفت. [□]

این اشکالات گسترده در کنار شکست عملی مجازات حبس و تردیدهایی که در مشروعیت نظری مجازات زندان پدید آمده بود همه متفکران علوم کیفری را برآن داشت که به دنبال جایگزین هایی برای مجازات حبس باشند. موج این تحولات اخیرا به کشور ما هم رسیده است. تدوین لایحه جدید قانون مجازات اسلامی نشان می دهد که دستگاه قضایی در صدد برطرف کردن مشکل حبس محور نظام کیفری است. نتایج یک تحقیق صورت گرفته نشان می دهد که اکنون در قوانین کیفری ما «بالغ بر هفتصد عنوان مجرمانه با

۱- مارک آنسل، دفاع اجتماعی، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی و محمد آشوری، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم، ۱۳۷۵، صص ۸۷-۹۵.

۱- علی حسین نجفی ابرندآبادی، کیفرهای جامعه مدار، تهران، انتشارات مجد، چاپ اول، ۱۳۸۴، ص ۳

عنوان حبس وجود دارد که ۱۵/۶ درصد از این حبس ۳ تا ۶ ماه و ۳۰ درصد آنها بیش از ۶ ماه تا ۲ سال و بقیه بیش از دو سال است.^۱»

لذا وجود مجازات های جایگزین می تواند سیل انبوهی از زندانیان یا جرایم کم اهمیت را از زندان خارج کند و آن مشکلاتی که در اجرای مجازات وجود داشته را برطرف کند. حال با تمامی این تحقیقات و دلایل همه به اتفاق به این نتیجه رسیده اند که بهترین راه حل حذف مجازات زندان یا تعیین اختیاری مجازات جایگزین بجای زندان است. برای مجازات های جایگزین نیز فکریایی شده و مواردی در قانون پیش بینی شده است ، حال، با توجه به جدید و نوپا بودن آن در ایران به نظر می رسد در عمل و اجرا ممکن است با مشکلاتی روبرو شود. البته این بدان معنا نیست که نباید این مسیر را ادامه ندهیم بلکه ما بران هستیم که با انتخاب هدف ، موانع رسیدن به اهداف را با پیش بینی از بین ببریم.

سؤالات و فرضیه های این تحقیق

سؤالات :

۱- موانع پیش رو در اجرای مجازات های جایگزین مطرح شده در لایحه قانون جدید مجازات اسلامی چیست؟

۲- آیا مجازات های جایگزین مطرح شده با سیستم قضایی ما همسو و هماهنگ است؟

۳- در این جایگزینی مصلحت جامعه در نظر گرفته شده است یا اصلاح مجرمین؟

فرضیه ها:

۱- به نظر می رسد موانع پیش رو در اجرای مجازاتهای جایگزین حبس، عدم پذیرش عمومی ، فقدان بستر های

مناسب در سیستم قضایی و جدید بودن این مجازاتها باشد.

۲- مرکز مطالعات راهبردی و توسعه قضایی شورای عالی توسعه قضایی، بخش توجیهی لایحه مجازات اجتماعی، ۸۴-۸۳، ص ۱۵. به نقل از حسن حاجی تبار ، جایگزین های حبس در حقوق کیفری ایران، تهران، چاپ اول ، انتشارات فردوسی ، ۱۳۸۶، ص ۶۷.

۲- به نظر می‌رسد مجازات‌های جایگزین به یکباره وارد سیستم قضایی ما نشده است بلکه در قانون مجازات اسلامی ما نیز یک سری مجازات‌های جایگزین پیش‌بینی شده بود لذا این مجازات‌های جایگزین را میتوان با سیستم قضایی ما همسو دانست.

۳- به نظر میرسد قانون‌گذار ما با در نظر گرفتن هر دو یعنی مصلحت جامعه و اصلاح مجرمین به این نتیجه رسیده است

روش تحقیق

روش پژوهش در این تحقیق روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد.

و روش و ابزار گردآوری اطلاعات :

فیش برداری از منابع مطالعاتی از قبیل کتب ، مقالات، اینترنت به‌مراه بهره‌مندی از قوانین ماهوی و شکلی است.

سازماندهی

جهت ارائه این تحقیق، مطالب در دو بخش آورده شده است . در بخش اول عوامل گرایش به حبس و جایگزین‌های حبس و در بخش دوم انواع جایگزین‌های حبس در قوانین کیفری ایران مطرح شده است . بخش اول خود مشتمل بر دو فصل است که در فصل اول عوامل گرایش به حبس و جایگزین‌های حبس در دو مبحث جداگانه مورد بررسی قرار گرفته و در فصل دوم نیز مفهوم و اهداف جایگزین‌ها در دو مبحث مورد بررسی قرار گرفته است. بخش دوم نیز از دو فصل تشکیل شده که در فصل اول جایگزین‌های حبس در قانون مجازات اسلامی و در مباحث جداگانه آزادی مشروط ، تعلیق مجازات، جزای نقدی ، تبدیل مجازات آورده شده است و در فصل دوم مجازات‌های جایگزین در لایحه جدید قانون مجازات مطرح شده است در این فصل ابتدا شرایط اعطای جایگزین‌های حبس در مبحث اول آورده شده و در مبحث دوم انواع جایگزین‌ها مورد بررسی قرار گرفته است

بخش اول:

مفهوم ، تاریخچه، اهداف و

عوامل گرایش به حبس و

جایگزینهای آن

امروزه مجازات حبس در اغلب کشورهای جهان به مثابه مجازات اصلی با هدف اصلاح و درمان و باز اجتماعی کردن، نسبت به بزهکاران اعمال می شود. اما هم اکنون این مجازاتها اگر در موارد اندکی توانسته هدفهای اصلاحی و بازپذیری مجازاتها را برآورده نماید، ولی در اغلب موارد موفق نبوده است و خود جرم زا بوده و موجب تکرار جرم در سطح جامعه و خطرناکتر کردن مجرمان با درجه جرم زایی بیشتر در جامعه شده است. بعد از این که رسیدن به اهداف حبس در مواردی با شکست روبرو شده و خود باعث ایجاد مشکلات جدیدی نیز شد، زمینه های فکری جهت باز اندیشی مجازات حبس از سوی جرمشناسان و کیفر شناسان بوجود آمد.

در این بخش سعی شده ابتدا عوامل گرایش به حبس و دلایل ناکارآمدی عملی کیفر حبس مورد بررسی قرار گیرد و سپس جایگزینهای حبس و در آخر مفهوم و منابع و اهداف جایگزین های حبس مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

فصل اول : مفهوم و تاریخچه، اهداف و عوامل گرایش به حبس

از مهمترین عوامل گرایش به جایگزینهای حبس می توان محقق نشدن اهداف حبس را نام برد که در این فصل سعی شده اهداف و عوامل گرایش به حبس مطرح شود و بعد دلایل گرایش به جایگزینهای حبس مورد بررسی قرار گیرد.

مبحث اول: مفهوم و تاریخچه و اهداف حبس

یکی از بارزترین دستاوردهای مکاتب کیفری و تفکرات جدید در خصوص ماهیت و اهداف مجازاتها، طرح تدریجی ولی قوی حبس یا سلب آزادی بعنوان یک مجازات بود .

گفتار اول: مفهوم و تاریخچه حبس

مجازات حبس به عنوان یکی از موثرترین و ارعابی ترین نوع مجازات در قوانین داخلی مطرح گردیده است. این نوع مجازات صرف نظر از چگونگی تاثیر آن بر محکومیت از دید عرف و عامه مردم و حتی وکلا و قضات بعنوان مجازاتی که می تواند یکی از اهداف مجازاتها که همان ارعابی بودن آن می باشد را تامین نماید، جلوه نموده است

بند اول: مفهوم حبس

زندان جایی است که متهمان و محکومان را در آن نگهداری می کنند این کلمه در فرهنگستان زبان و ادب فارسی بجای حبس پذیرفته شده است. در زبان پهلوی "زیندان"، ارمنی "زندن"، اوستی "زیندون" ... محبس، جایی که گناهکاران را در آن توقیف کنند. بندی خانه، سجن، دوستاخ، دوستافخانه، بند، حصیر، محبس □

مفهوم حبس با هر شکل و عنوانی که باشد عبارت از سلب آزادی است. علی رغم وجود ارتباطی بین زندانی و دنیای خارج وی، همانند استفاده از تلفن و رایانه توسط متهمان حق ملاقات، مرخصی و ... و برخی آزادی های دیگر برای زندانی. کیفر حبس در مقایسه با سایر انواع کیفرهای مبتنی بر محدودیت های قانونی برای تصرفات آزادانه افراد در امر خود به آن "سالب آزادی" یعنی سلب مطلق آزادی گفته می شود.

لفظ حبس در فارسی به هر دو معنای مصدری یعنی کیفر سالب آزادی و محل نگهداری محکوم به چنین کیفری یعنی معادل زندان بکار می رود. ولی در عربی به زندان محبس گفته میشود، گرچه کار برد واژه حبس بجای محبس در عربی نیز معمول است. واژه سجن در هر دو زبان فارسی و عربی به معنای زندان یعنی محل اعمال کیفر سلب آزادی است. این دو لفظ در قرآن نیز بکار رفته است. مثلاً لفظ مسجونین در قرآن کریم بکار رفته جایی که فرعون به حضرت موسی می گوید: «اگر خدایی غیر از مرا بپرستی شما را زندانی میکنم _ لا

جعلنک من المسجونین»^۱. مشتقات دیگر سجن در آیات متعدد سوره یوسف برای مثال آیات ۲۵، ۳۲، ۳۳، ۳۵، ۳۹، ۱۰۰، بکرات بکار رفته است

شخص محبوس را در مکانی بنام زندان نگهداری میکنند. زندان مکانی است که اشخاص از نظر فیزیکی محدود و توقیف و معمولاً از آزادیهای شخصی محروم می شوند. زندانها به طور قراردادی سازمانهایی هستند که بخشی از نظام قضایی کشور محسوب می شوند. و به منظور اجرای کیفر حبس به عنوان یک مجازات قانونی که به صورت حکم از سوی دادگاه صادر شده است، بدلیل ارتکاب جرم بکار میرود. در بیان عامیانه در خیلی از کشورها، واژه زندان به عنوان یک مترادف برای بازداشت گاه نیز بکار میرود. در حالی که از نظر قانونی این واژه به دو نهاد مختلف اختصاص دارد. بازداشتگاه ها ویژه نگهداری اشخاص هستند که در انتظار محکومیتند و یا هنوز احکام به آنها ابلاغ نشده است در حالی که زندان میزبان افرادی است که دارای محکومیت قطعی می باشند.

در تعریف زندان آمده است: «زندان محلی است که در آن محکومانی که حکم آنها قطعی شده است با معرفی مقامات قضایی صلاحیت دار قضایی و قانونی برای مدت معین یا بطور دائم به منظور تحمل کیفر، با هدف حرفه آموزی، بازپروری، بازسازی نگهداری می شوند»^۲.

«بازداشتگاه، محل نگهداری متهمانی است که با قرار کتبی مقامات صلاحیت دار قضایی تا اتخاذ تصمیم نهایی به آنجا معرفی می شوند»^۳.

بند دوم: تاریخچه حبس

در زمانهای گذشته مجازات ها با قساوت و شقاوت اجراء و مجازاتهایی از قبیل زنده بگور، سوزاندن، طعمه حیوانات درنده ساختن، کور کردن و انواع شکنجه های بدنی رواج داشته است، و از جمله مجازاتهای دوران

۲-سوره مبارکه شعراء ایه ۲۹

۱-در آیین نامه اجرایی سازمان زندانها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور (مصوب ۸۴/۹/۲۰)

۲-همان منبع.

ایران باستان حبس بوده است. ^۴ متفکران غربی میان تنبیه بدنی و تنبیه بدن قائل به تفکیک میشوند. امروزه زندان و تبعید و سایر کیفرهای مدرن بطور غیر مستقیم بر بدن محکوم اثر میگذارد ولی پیش از نهادینه شدن و گسترش نقش زندان در برابر جهان، خود تنبیه بدن مد نظر بوده است در دیگر مجازاتهای مدرن درد و رنج بدن محکوم مد نظر نیست یا لااقل هدف اصلی قانونگذار نیست ابداع گیوتین که از مارس ۱۷۹۲ در فرانسه استفاده شده و نیز استفاده از آمپول هوا در چین یا شوک الکتریکی در آمریکا همگی برای این بود که زندگی را از محکوم در یک لحظه و بدون اینکه مرگ را زیاد حس کند، سلب کنند. ولی در گذشته چنین نبوده و تنبیه بدنی مجرم یکی از هدف های مهم مجازات بوده است. به تعبیر میشل فوکو «بدن محکومان دارایی شاه بود که وی داغ و نشان خود را بر آن می زد و آثار قدرتش را بر آن میکوبید...» ^۵.

روحانیون مذهب مسیح، اول کسانی بودند که با ابراز تنفر از خونریزی خواستار، تعدیل مجازات شده و مجازات حبس را بجای کیفر اعدام توصیه کردند و برای اصلاح و تربیت زندانیان اقدام و از زندانها بازدید به عمل آوردند. در سال ۸۱۷ میلادی در مجمع روحانیون مسیحی در رم، مقررات مربوط به اداره زندانها تصویب و تأکید شد که زندانها باید جنبه اصلاحی و تربیتی داشته باشند و برای نیل به این هدف، زندانیان باید به روش انفرادی نگهداری شده و به آنان کار دستی آموخته شود. اجازه خواندن کتب مذهبی را داشته و روحانیون در زندان، زندانیان را ملاقات و با نصایح سودمند آنان را به راه راست هدایت کنند. در اجرای تصمیمات مذکور در همان سال اولین زندان به روش انفرادی در رم بنا گردید. در سال ۱۲۶۶ میلادی مجمع عمومی روحانیون مسیحی به عنوان اینکه در روش انفرادی زندانی فرصت تأمل و تفکر را دارد و از تنهایی زجر کشیده و از عمل خود نادم و پشیمان می شود و با تحمل مشقت روان پاک و منزه می گردد در اجرای روش مذکور، تغییر نام زندان به ندامتگاه را تأیید کردند. در سال ۱۶۲۳ در ناپل زندانی برای تفکیک زنان از مردان، اطفال از بزرگان به روش انفرادی بنا شد. در سال ۱۶۶۷ در فلورانس دارالتادیبی جهت تربیت جوانان تاسیس شد. ^۶

۳- اشرف احمدی، قانون و دادگستری در ایران، تهران، انتشارات وزارت فرهنگ و هنر، چاپ اول، ۱۳۴۶ ص ۴.

۴- میشل فوکو، مراقبت و تنبیه، تولد زندان، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهاننیده، تهران. چاپ اول، نشر نی، ۱۳۸۷، ص ۱۳۸.

۵- پیترز ادوارد ام، تاریخچه زندان، ترجمه محمد رضا گودرزی بروجردی و فرهاد طاهری، تهران، میزان، چاپ دوم، ۱۳۹۰، ص ۲۷.

در سال ۱۷۰۳ در رم به امر پاپ کلمان زندانی تربیتی جوانان به روش انفرادی به نام "سن میشل" بنا و این جمله در سر آن حک شده است: "تنبیه بزهکاران با مجازات بی فایده است بایستی با روش خاص آنان را تربیت کرد." در این زندان جوانان پسر کمتر از ۲۰ سال و اطفال طرد شده و در خطر، به روش انفرادی توأم با کار نگهداری می شوند. در سال ۱۷۳۵ زندانی جهت نگهداری زنان به روش انفرادی در رم افتتاح شد. در سال ۱۷۸۷ در آمریکا بنژامین فرانکلین که به اروپا مسافرت کرده و با افکار و عقاید هوارد و بنتام آشنا شده بود انجمن زندانها را تشکیل داد و در سال ۱۷۹۰ در فیلا دلفیا (ایالت پنسیلوانین آمریکا) اولین زندان انفرادی را بنا نمودند. اجرای روش انفرادی نتایج اسف انگیزی داشت و اغلب زندانیان پس از تحمل چند سال مجازات، مبتلا به بیماریهای روانی شدند. در سال ۱۸۱۶ در ایالت نیویورک زندان ابرن Auburn افتتاح و زندانیان روزها دسته جمعی با هم کار می کردند ولی حق حرف زدن با یکدیگر را نداشتند و شبها بطور انفرادی بسر می بردند. در فرانسه با تصویب قانون ۱۶ اکتبر ۱۷۹۱ مجازات حبس در اولویت سایر مجازاتها قرار گرفت و در قانون جزای ۱۸۱۰ سه نوع زندان با اعمال شاقه، دارالتادیب و بازداشتگاه پیش بینی شد ولی عملاً زندانیان و بازداشتی ها در یک زندان نگهداری می شدند. در سال ۱۸۴۰ در یک جزیره استرالیا، روش تدریجی در مورد تبعید شدگان اجرا گردید.

مفهوم کلمه زندان تحت عنوان یسجن، امسک، وقف، در آیات متعدد قرآن کریم ذکر شده است. «ثم یدالهم من بعد ما راوا الایات لیسجنن حتی حین» (آنان که دلایل روشن پاکدامنی و عصمت یوسف را دیدند باز چنین صلاح دانستند که یوسف را چندی زندانی کنند و به حبس فرستادند).

همچنین مقرر گردیده:

«واللاتی یاتین الفاحشه من نسائکم فاستشهدوا علیهن اربعه منکم فان شهدوا فاسکوهن فی البیوت حتی یتوفیهن الموت او یجعل او... لهن سبیل» (زنانی که عمل ناشایست کنند و چهار شاهد مسلمان بر آنها بخواهید

□□-همان منبع، ص ۲۸.

□□-سوره مبارکه یوسف آیه ۳۵.

چنانچه شهادت دادند در این اینصورت آنانرا در خانه نگه دارید تا عمرشان به پایان رسد یا خدا برای آنان راهی پدیدار گرداند.

گفتار دوم: اهداف حبس

در طول سالهای اخیر این موضوع توجه بسیاری از فیلسوفان و دانشمندان را به خود جلب کرده است که، چرا واقعا زندان؟ و در این راستا پژوهش هایی نیز برای موجه جلوه دادن زندان و تعریف اهداف آن در طول قرن ها صورت گرفته است که در نهایت مهمترین اهداف زندان را می توان : ناتوان سازی^{□□} ، باز دارندگی ، سزادهی ، اصلاح و بازپروری .. برشمرد. سعی شده است در این گفتار این موارد مورد بررسی قرار گیرد .

بند اول : ناتوان سازی

دست کم در دوره ای که یک زندانی در زندان بسر می برد قادر نیست به افرادی که در خارج از چهارچوبه ی دیوار هستند آسیبی برساند.تا این حد زندان به کاهش بزه کمک میکند.ولی این تأثیر چندان قابل توجه نیست زیرا همه آن به ماهیت تاریخی حرفه های بزه کاران بر میگردد.اغلب بزه های شدید با چرخش زندگی در نوسان هستند یعنی تمایل به خشونت در مدل های میان سن های پانزده یا شانزده سال شکوفا می شود.در سن بیست تا سی سال به اوج خود می رسد.در سن سی سالگی رو به کاهش می نهد و در سی و پنج سالگی تقریباً ناپدید می شود^{□□}.سؤال اینجاست آیا محکومیت به زندان بخشی از این دوران را اشغال می کند یا صرفاً فرآیند تجربه ای بالغ شدن را از رفتار بزه کار دور می کند.

□□-سوره مبارکه نساء آیه ۱۵ .

□□ -Incapacitation

□□- موریس،نورال و داوید،جی روتمن، تاریخچه زندان،ترجمه محمدرضا گودرزی و همکاران، انتشارات میزان ،چ دوم، ۱۳۹۰،ص ۱۹.